

Клименко Л. В.

Уманський державний аграрний університет

**УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ НА РИНКУ ПРОДУКЦІЇ
ПТАХІВНИЦТВА**

***Анотація.** На основі проведеного аналізу виявлено, що удосконалення системи управління зовнішньоекономічною діяльністю можливе за рахунок врегулювання цінової, протекціоністської та митної політики держави; широкого застосування пільгового кредитування та оподаткування; розробки та реалізації інвестиційних проектів; фінансування програм розвитку птахівництва; розвитку галузі кормовиробництва; підвищення купівельної спроможності громадян.*

***Ключові слова:** управління зовнішньоекономічною діяльністю, цінова політика, інвестиції, інновації, ринок продукції птахівництва.*

I. Вступ. Розвиток ринкових відносин в Україні, необхідність її входження в світовий інтеграційний процес, лібералізація зовнішньоекономічної діяльності, надання підприємствам і організаціям, що виготовляють конкурентоздатну продукцію, права виходу на світовий ринок вимагають нових стратегічних підходів щодо управління зовнішньоекономічною діяльністю. Важливим завданням економіки на сучасному етапі є призупинення спаду агропромислового виробництва, стабільне та безперебійне забезпечення населення продуктами харчування відповідно до рекомендованих норм, підвищення купівельної спроможності громадян та ін. Виконати ці завдання можна за умови формування цивілізованого ринку продовольства, невід’ємною складовою якого є ринок продукції птахівництва.

Дослідження проблем формування та розвитку ринку продукції птахівництва відображено в численних наукових працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, зокрема в працях Саблука П.Т., Топіхи І.Н., Ярошенка

Ф.О., Ярошенко С. П., Шпичака О.М., Царенка О.М., Мельника Б.А., Месель-Веселяка В.Я., Івка І.І., Сеперовича Л.В., Пашка С.О. та інших. Разом з тим, в роботах вітчизняних вчених не достатньо обґрунтовано і проблему формування та розвитку ринку продукції птахівництва за умов адаптації галузі до вимог СОТ та напрямів удосконалення системи управління зовнішньоекономічною діяльністю.

II. Постановка завдання. Одним із стратегічних завдань агропромислового комплексу, за умов адаптації України до вимог СОТ, є забезпечення населення високоякісними продуктами харчування. Скорочення виробництва та зниження купівельної спроможності населення призвело до значного зменшення споживання молока, м'ясопродуктів і яєць. За цих умов постало невідкладне завдання щодо нарощування виробництва високобілкових продуктів харчування галузі та вдосконалення системи управління зовнішньоекономічною діяльністю на ринку продукції птахівництва.

III. Результати. У птахівництві, як і в багатьох інших галузях АПК України, різкий спад виробництва почався п'ятнадцять років тому. За даними ВНО "Укрптахопром" лише в 1998 р. почали спостерігатися позитивні тенденції розвитку галузі. На ринку з'явилися приватні фірми, які співпрацювали з птахофабриками. В галузь птахівництва почали вкладати свій капітал вітчизняні та іноземні інвестори. На розвиток птахівництва за останні шість років витратили близько 9 млрд. грн. приватних інвестицій, на виробництво яйця курячого харчового – близько 2 млрд. грн. [5, 6]. Інвестування галузі сприяло створенню потужної виробничої бази, проведенню технічного переобладнання, впровадженню досягнень генетики світового рівня, покращенню умов утримання та відгодівлі птиці, створенню ефективного менеджменту, а відтак – нарощуванню виробничих потужностей галузі. Збільшення обсягів виробництва м'яса птиці також зумовлено зростанням попиту з боку населення та підприємств харчової промисловості. Крім того, м'ясо птиці стало заміником для більшості споживачів інших видів м'яса з огляду на суттєве скорочення виробництва в тваринництві, зокрема, в секторі

ВРХ та свинарстві (навіть зі збільшенням поголів'я свиней за останні роки значно скоротилося виробництво м'яса у порівнянні з показниками 10–15-річної давнини), а також, відповідно, через високі ціни [6, 8].

На галузь птахівництва у загальнодержавному виробництві м'яса припадає 56%. На душу населення споживається м'яса птиці в межах 16,5 кг на рік [6].

Конкурентне середовище ринку продукції птахівництва представлене значною кількістю вітчизняних підприємств, які за сучасних умов виробництва прагнуть зміцнювати власне економічне становище шляхом залучення покупців через постійне підвищення рівня якості продукції та зниження цін [2].

Структура птахівництва в Україні має такий вигляд: Інститут птахівництва, племінні птахозаводи, племінні птахорепродуктори і товарні птахофабрики. За даними ВНО “Укрптахопром”, галузь об'єднує 684 птахогосподарства з різними формами власності, з яких 86 господарств спеціалізуються на виробництві племінної продукції, 150 — на виробництві яєць, 82 — на виробництві м'яса, 195 — міжгосподарські птахівничі підприємства, 143 — інкубаторно-птахівничі підприємства [3].

Найбільшими вітчизняними виробниками курятини в Україні є ЗАТ «Миронівський хлібопродукт» (ТМ «Наша ряба»), ЗАТ «Комплекс Агромарс» (ТМ «Гаврилівські курчата»), «Полтрекс» (ТМ «Пан Курчак»), ВАТ «Володимир-Волинська птахофабрика» (ТМ «Курка-Чеботурка»), «Рубі Роз Агрікол Ко, ЛТД» (ТМ «Морозівські курчата») та інші [4].

Виробництво яєць (з 1990 по 2000 рр.) в період різкого його спаду в сільськогосподарських підприємствах все більше зосереджувалось в господарствах населення. Проте у останні роки намітилась тенденція до нарощування обсягів у всіх категоріях господарств. Збільшення виробництва яйця останніми роками відбувається за рахунок різкого зростання продуктивності курей, особливо у великих сільськогосподарських підприємствах, завдяки поліпшенню селекційної бази, збалансованості і якості кормів [1, 6].

Вітчизняна продукція птахівництва високої якості й відповідає ветеринарним нормам. В Україні діє жорстке законодавство щодо якості м'ясної продукції та заборона на використання трансгенної інженерії, біостимуляторів росту. До того ж, у сільському господарстві через брак коштів мало застосовують гербіциди, хімікати, пестициди, тому й зерно, що йде на відгодівлю птиці, відносно екологічно чисте [8].

Нині українські виробники активно працюють у напрямку експорту м'яса птиці, здійснюються поставки цієї продукції в Казахстан, оформлені угоди з Білоруссю. Планується також вихід на російський і європейський ринки [5].

За даними статистичної звітності, в 2007 р. в Україну було завезено понад 4,6 тис. т яєць. Найбільше яєць завезено з країн колишнього СРСР — 63,4%, у тому числі: з Білорусії — 38,3%, Російської Федерації — 13,3%, Естонії — 11,0%. З інших країн світу найбільше імпортовано яєць з Угорщини — 28,6%. Продукти переробки яєць завозились в основному з Російської Федерації — 76,7%, Білорусії — 11,3%, Німеччини — 8,6% [5].

У 2008 році в країні планується збільшити виробництво м'яса птиці на 150 тис. т., або на 30%. Ринок України, таким чином, не потребуватиме імпортової продукції. До 2010 р. обсяги виробництва у живій вазі планують довести до 1 млн. 200 тис. т. Що сприятиме нарощуванню обсягів експорту та підвищенню якості продукції. Виробники продукції птахівництва стверджують, що якщо держава буде надійним партнером для вітчизняного аграрного бізнесу, то галузь буде розвиватися швидкими темпами [4].

В сучасних умовах ринкової економіки між виробниками одного виду продукції обов'язково виникає конкуренція, тобто кожен товаровиробник намагається не лише розширити свою нішу на ринку, а й зміцнити на ньому своє становище. Реалізація цих намірів відбувається, як правило, через застосування механізмів цінової та нецінової конкуренції.

Вагомим чинником формування зовнішньоекономічної діяльності а відтак підвищення рівня конкурентоспроможності продукції птахівництва є ціновий фактор. Ураховуючи можливі негативні наслідки дії надто низьких цін,

обмеження у часі щодо їх застосування, а також сприятливі умови для використання ринкових методів ціноутворення, товаровиробникам слід удосконалювати цінову політику з метою подальшого підвищення конкурентоспроможності продукції та підвищення рівня ефективності діяльності. Важливим резервом розвитку аграрного підприємництва є використання нецінових методів.

Відомо, що нецінова конкуренція здійснюється насамперед шляхом підвищенням якості продукції. В умовах, коли попит перевищує пропозицію, вимоги споживачів до якості продукції знижуються. Проте з насиченням ринку продукцією в умовах зростання платоспроможного попиту населення якість є визначальним фактором для потенційного покупця [8].

Завдяки поліпшенню якості продукції і раціональному використанню інших нецінових факторів підприємства, що спеціалізуються на виробництві курятини, можуть одержати не тимчасові переваги над конкурентами, як при зниженні ціни, а довготривалі, оскільки останнім потрібно досить багато часу, щоб удосконалити параметри товару і внести необхідні зміни в технологію його виробництва.

Організаційні основи розвитку виробництва продукції птахівництва передбачають інтеграцію, спеціалізацію, кооперацію і концентрацію виробничих процесів. Основна ідея інтеграції полягає в тому, щоб повернути сільському господарству частину доданої вартості, привласненої на стадії переробки та реалізації продукції сільського господарства. Таку роль можуть виконати інтегровані формування, організаційна модель яких об'єднує селекційний процес відтворення генетичного потенціалу птахівництва, організацію виробництва конкурентоспроможної продукції, здійснює глибокотехнологічну переробку сировини до готової для споживання продукції та її реалізацію. Крім того, в умовах поглиблення спеціалізації і концентрації виробництва, інтеграція стала об'єктивною необхідністю [3, 5].

Досвід розвинутих країн переконує, що існуюче протиріччя між державним регулюванням економіки і ринковим саморегулюванням не має антагоністичного

характеру. Більше того, в умовах досконалої економіко-правової бази ці два регулятори взаємодоповнюють один одного, забезпечують високий рівень виробництва і споживання. Іншими словами, система державного регулювання економіки повинна бути адекватною ступеню розвитку в країні конкурентного та антимонопольного середовища. Чим менше створено умов для конкуренції і чим монополізованіше виробництво, тим більше держава повинна втручатися в економіку, і навпаки [2].

Особливо гостро проблема державного регулювання ринку продукції птахівництва стосується м'яса птиці. Основними проблемами на ринку м'яса та м'ясної продукції є такі: наявність "сірих схем", за якими через вільні економічні зони ввозиться щорічно до 100 тис. тонн м'яса птиці, яке в переважній більшості є неякісним або інфікованим хвороботворними мікроорганізмами; використання вітчизняними виробниками застарілих технологій (велика зношеність технологічного оснащення м'ясокомбінатів), що впливає на собівартість кінцевої продукції; наявність великих запасів імпорتنих стегенець (за оцінками операторів ринку до 30 тис. тонн), які за ціною створюють конкуренцію для вітчизняної продукції птахівництва; неефективна робота контролюючих служб за ввезенням імпоротної продукції; низька якість вітчизняної м'ясної сировини, що в свою чергу негативно впливає на виробництво м'ясної продукції переробними підприємствами і знижує конкурентоспроможність готової продукції на зовнішньому і внутрішньому ринках; відсутність стандартів на м'ясну продукцію, які б відповідали вимогам європейського рівня; не достатній рівень технологічної та економічної підготовки спеціалістів і керівників м'ясної галузі; недовіра державної програми розвитку ринку м'ясної продукції, яка б гарантувала якість та безпеку її споживання; наявність на ринку дрібних операторів, які виробляють на примітивних технологічних лініях м'ясну продукцію, створюючи конкуренцію крупним промисловим виробникам (м'ясокомбінатам) і реалізуючи її на стихійних ринках; нелегальне ввезення з-за кордону обладнання, білкових та синтетичних оболонок для виготовлення ковбасних виробів; недостатнє

бюджетне фінансування щодо формування мережі незалежних лабораторій, наукових досліджень в галузі селекції та генетики, впровадження їх результатів у виробництво тощо.

У сучасних умовах удосконалення системи державного регулювання виробництва й реалізації продукції птахівництва та оптимальне його поєднання з ринковим саморегулюванням галузі залежить не лише від внутрішніх, а й від зовнішніх економічних чинників.

До зовнішніх чинників відносяться такі: загальна політична і соціально-економічна ситуація в країні; рівень сировинної і виробничо-технічної баз галузі; наявність продукції і можливих обсягів її імпорту; ціни на сировину, продукцію; тарифи на енергоресурси, транспортні послуги; рівень правового забезпечення ринкових відносин; платоспроможний попит населення; протекціоністська політика в країні і регіонах по відношенню до вітчизняних виробників; митні тарифи на імпорт та квоти на вивезення продукції; інвестиційна, фінансово-кредитна і податкова політика в державі; рівень інформованості підприємств про кон'юнктуру на оптовому та роздрібному продовольчих ринках [5].

Вважаємо, що Україні слід проводити гнучку зовнішньоторговельну політику, котра буде поєднувати як елементи вільної торгівлі, так і протекціонізму. Реалізація політики державного протекціонізму повинна здійснюватися шляхом використання різних механізмів і методів впливу на складові в системі функціонуючих економічних відносин.

Можна виділити декілька її складових.

1) Державне регулювання цін на основні стабілізуючі фактори виробництва: енергетичні ресурси та основні засоби виробництва. Це дозволить протягом певного часу знизити ризикованість господарюючих структур, стабілізувати їх економіку.

2) Дотаційна підтримка комбікормової промисловості може бути передумовою зниження відпускних цін на комбікорм для птахофабрик та індивідуальних підсобних господарств.

3) Реалізація програм розвитку птахівничої галузі з використанням централізованих та місцевих бюджетних коштів.

4) Державна підтримка об'єктів селекційно-племінної роботи та репродукторів, що сприятиме здешевленню продукції для підприємств товарного виробництва.

5) Пільговий фінансово-кредитний механізм.

6) Щорічне визначення в державних програмах видів та обсягів квот на продукцію птахівництва.

7) Допомога при бізнес-плануванні та впровадженні інновацій [8].

В основу системи управління зовнішньоекономічною діяльністю на ринку продукції птахівництва повинні бути покладені критерії так званого “синергетичного ефекту”. При цьому необхідно забезпечити максимальне задоволення населення продуктами птахівництва, виходячи з медичних норм споживання та врахування експортного потенціалу галузі. Важливо сформувати єдину систему комбікормового виробництва, селекційно-племінну справу, мережу інкубаторів, організаційних формувань-репродукторів, розгалужену систему торгівлі (оптову, кооперативну, роздрібну). Реалізація такої підприємницької концепції вимагатиме єдиного підходу до обґрунтування ефективних механізмів формування та функціонування ринку продукції птахівництва не лише в Україні, а й за її межами. Це повинно досягатися шляхом раціонального поєднання макроекономічного регулювання і мікроекономічного саморегулювання на рівні юридичних осіб і координації тваринницьких рішень господарюючих виробничих структур [5].

За сучасних умов адаптації України до вимог СОТ головними завданнями виробників продукції птахівництва є забезпечення внутрішнього ринку України вітчизняною конкурентоспроможною продукцією галузі; вихід на європейський та світовий ринки; збільшення каналів реалізації продукції та поступове створення великих оптово-роздрібних підприємств (оптові продовольчі ринки, супермаркети, заклади торгівлі та харчування).

IV. Висновок. Удосконалення системи управління зовнішньоекономічною діяльністю на ринку продукції птахівництва полягає в створенні сприятливих умов для виробництва продукції птахівництва, насамперед через регулювання цінових механізмів; широкому застосуванні пільгового кредитування та оподаткування; регулюванні експортно-імпортних операцій через здійснення протекційної та митної політики; сприянні розробці та реалізації інвестиційних проектів, а також фінансуванні програм розвитку галузі; регулюванні галузі кормовиробництва, а також – державному регулюванні попиту населення на ринку продукції птахівництва шляхом підвищення купівельної спроможності громадян та забезпеченні соціально незахищених верств населення продукцією галузі.

Література:

1. Витрати кормів худоби та птиці у 2006 році. Статистичний збірник / Відповідальний за випуск збірника О.М. Прокопенко. – Київ, 2007. – 29 с.
2. Кудінов С.Є. Досвід Польщі у розвитку птахівництва // Економіка АПК. – 2007. – №3. – С. 125-127.
3. Порубанська Л.В. Інтеграційні процеси у промисловому птахівництві України // Економіка АПК. – 2008. – №9. – С. 58-60.
4. Програма розвитку галузі птахівництва України на 2005-2008 роки // Сучасне птахівництво. – 2005. – №6. – С. 2-6.
5. Розвиток українського ринку пташиного м'яса
<http://www.ip.poltava.ua/noviny/>
6. Статистичний щорічник «Тваринництво України» за 2007 рік / Державний комітет статистики України: Під загальним керівництвом Ю.М. Остапчука. - К., 2008. – 340 с.
7. Урядовий портал // Світове майбутнє українського птахівництва -
<http://www.minagro.kiev.ua/news>
8. Ярошенко Ф.О. Підвищення ефективності виробництва продуктів птахівництва // Вісник аграрної науки. – 2004. - № 1. - С. 63-66.

Аннотация. На основе проведенного анализа выявлено, что совершенствование системы управления внешнеэкономической деятельностью в птицеводстве возможно за счет урегулирования ценовой, протекционистской и таможенной политики государства; широкого применения льготного кредитования и налогообложения; разработки и реализации инвестиционных проектов; финансированию программ развития птицеводства; развития отрасли кормопроизводства; повышения покупательной способности граждан.

***Ключевые слова:** управление внешнеэкономической деятельностью, ценовая политика, инвестиции, инновации, рынок продукции птицеводства.*

***Annotation.** It is unclosed on the basis of the conducted analysis, that the improvement of control system in foreign economic activity is possible due to the settlement of price, protectionism and custom policy of the state; to the wideuse of the favourable crediting and taxation; to development and realization of investment projects; to financing of the programs of development of the poultry farming; to development of industry of feed production; to the increase of purchasing power of citizens.*

***Keywords:** management, price policy, investments, innovations, market of products of the poultry farming, foreign economic activity.*